

DOLENJEJC

List za narodno prosveto in narodno gospodarstvo.

Uredništvo „Dolenjca“: Novo mesto
(Kandija št. 53) sprejema dopise in oglase.
Rokopisi se ne vračajo.

Izhaja vsako soboto, ako je ta dan praznik, pa dan poprej. „Dolenjec“
velja po pošti za celo leto 4 K, za pol leta 2 K. — Oglasi se računajo tri-
stopna petit-vrsta po 10 vin. za enkrat, za večkrat primeren popust.

Upravništvo „Dolenjca“ v Kamniku
sprejema naročnino. — Na naročbe brez
istočasno vpslane naročnine se ne ozira.

K sedemdesetletnici Josipa Stritar-ja.

Letos sušca poteče sedemdeset let, odkar je stkala Klotho neumrljivo vez visoke slave našemu pesniku Josipu Stritarju. Rodil se je kot sin kmetskih starišev v Velikih Laščah na Dolenjskem, v kraju, kjer se je rodil že mnog slaven mož Sloveniji kakor Levstik in Primož Trubar.

Izšolal se je v Ljubljani in izvršil latinske šole z vrlodobrim uspehom. Pozneje se je učil z vnemo staroklasičnega jezikoslovja na Dunajskem vseučilišču. Pozneje je prepotoval Nemčijo, Francosko, Švico in milo Italijansko kot domači učitelj pri odličnih rodbinah. Proučeval je šege in običaje drugih narodov, njih slovstvo in jezike. Nato je vstopil v državno službo kot profesor grškega in latinskega jezika na Dunaju.

Vzdigajo se valovi, upadajo, družijo se in se ločijo, rastejo in se drve v urnem teku v morje. Enako se družijo pesniki, proučavajo drug drugega in si naposled zagotovijo tek v neizmerno morje neumrljive slave.

Stritar je izza leta 1866. nastopil prvič v javnost, vzbudil takoj občeno pozornost na se, deloval neumorno in vztrajno in deluje še danes z istim naporom, z istimi močmi.

V svoji mladosti se je seznanil z Franc Levstikom, svojim rojakom, in z Josip Jurčičem in delovali so vsi trije, kakor nekak triumvirat za narodno probujo in procvit slovenskega slovstva.

Mnogo slave so si priborili ti trije tekmeči s tem, da so oni prvi za Čelakovskim pokazali Slovencem, vsemu slovanskemu svetu in vesoljstvu neumrljivo slavo in neizmerne zasluge tihega poeta, prvaka slovenskih pesnikov, Fran-

ceta Prešerna. Zbrali so njegove pesmi, jim dodali kritično-estetično oceno in jih okrasili z životopisom nesrečnega sina Minerve.

Tudi so pozneje okrasili in povzdignili ime Prešernovo tako, da so ga proslavljali v posameznih pesmih in spisih.

Pozneje je izdal Josip Stritar zbirko svojih pesmi pod naslovom „Popotne pesmi“, ki se odlikujejo po svojem lahkem in gladkem slogu, pesmi „Borisa Mirana“, ki so našle posebno med mladino mnogo čitateljev in častilcev in novo zbirko svojih pesmi l. 1869.

Postavil je temelj „Zvonu“, v katerega so se stekali vsi boljši pisatelji slovenski, in tako postal vodnik na slovenskem Parnasu.

V tem novem listu je objavljaval svoje „literarne pogovore“ in tako dajal nauke in navdila mlajšim pesnikom in pisateljem, razprave o pesniških oblikah in različne ocene.

Novo življenje in nove moči so vsklile med mlajšimi umetniki Slovenije. In to je bil povod „svetožalju“, ki je našel odpor pri starejih pisateljih. Nastala je slovstvena borba, a Stritar ni podlegel, ampak jo je skušal zadušiti s svojimi „Dunajskimi soneti“.

In res, v kratkem je oslabela borba na slovstvenem polju, duhovi so se pomirili in Stritar je započel znova svoje delo in je vztrajno nadaljeval. Zopet je začel izhajati „Zvon“ in lepše je sijalo njemu solnce po viharji noči. V teh letnikih se nahajajo najimenitnejša dela Stritarjeva: Zorin, Sodnikovi, Rosana in Mirodolski.

Stritar je ustvaril novo strujo in nov rod pesnikov in pisateljev, ki so našli pot v omikanejših kroge, vpeljal je v slovensko slovstvo moderne oblike in proizvode zahodnih narodov.

prestal, prizadete rane so brez vsake nevarnosti, negotov je še njegov duševni položaj, toda zdravnik upa, da se bo v tem oziru takoj na bolje obrnilo, kakor hitro pride Jančar v druge razmere in kraje. Pred vsem treba mu počitka in vživanja svežega zraka. Poklical je oba šefa k sebi ter jima nujno priporočal, da pošljeta Jančarja vsaj za šest mesecev na dopust. Jančarju samemu pa je zabičal, naj se veliko giblje v prosti naravi, naj išče stika in razvedrila med veselimi družbami in za ta čas pretrga popolnoma vsake zveze in misel na nesrečne njegove zasebne razmere v Celju. — Jančar je najbrže že med tem, ko ti te vrstice prejmeš, že na potu domu, in če le moreš počakaj ga doma, ter skrbi, da o pravem njegovem položaju med tem nihče, najmanj pa njega mati česa izve... Ostala vsebina tega pisma je z ozirom v pismu omenjene še zdaj živeče osebe preveč intimnega značaja, da bi jo tukaj omenjal.

Dne 4. junija nato pride Jančar res s Krško pošto v Novomesto. Takrat namreč še nismo imeli dolenjske železnice in Jančar izvolil se je mesto vožnje s pošto preko Litije progo do Krškega in od tu s pošto v Novomesto. Skoro ga ni bilo spoznati. Bil je kakor človek, ki je sklenil s svojim življenjem, ki pa se je

V zadnjem času se je pečal Stritar s spisi za mladino in pripravo ljudstvo. Izbral je iz priprostega življenja na kmetih dokaj mičnih pesmi, povesti in igrokaznih prizorov in jih priredil za mladino in pripravo ljudstvo.

Tako je živel, deloval neumorno in vztrajno in deluje še za svoj narod in njegovo probujo in procvit naše prosvete kakor hvaležen in vdan sin ponosne matere Slovenije! V. S.

Križem sveta.

Volilna reforma. 23. februarja 1906 je bil velepomemben zgodovinski dan za vse narode razkosane Avstrije. Ob 11. uri (pozno, kaj ne?) je stopil ministrski predsednik baron Gautsch pred zbornico ter odkril raz svoje mize zaveso volilne reforme — izdelane vladne predloge glede splošne in enake volilne pravice. Z nestrpnjo napetostjo je pričakovala vsa zbornica, kaj prinese to razkritje posameznim narodom. Vladna predloga je vsebovala 5 zakonskih načrtov o novi preosnovi avstrijskega parlamenta in sicer: 1.) načrt zakona, po katerem se izpremene §§ 1., 6. in 7. temeljnega zakona o drž. zastopstvu; 2.) načrt zakona o volitvi članov poslaniške zbornice drž. zbora; 3.) načrt zakona o kazenskih določbah za varstvo volilne svobode; 4.) načrt zakona o dopolnitvah § 16. temeljnega zakona o državnem zastopstvu in 5.) načrt zakona o izpremembi poslovnika drž. zbora.

Vsak volilni okraj volili enega poslanca; izjema je le v Galiciji, kjer se je iz 70 volilnih okrajev skrčilo na polovico. V poslansko zbornico pride 455 voljenih poslancev. Kranjska jih pošlje 11 kakor doslej, le s tem razločkom, da je bilo dosedaj v tem številu 9 Slovencev in 2 Nemca, medtem ko je sedaj vseh 11 man-

s stoičnim ravnodušjem popolnoma vdal v svojo bridko usodo.

Dasiravno bi bil rad kaj poizvedel iz Celja, vendar sem skušal previdno se izogibati vsakemu takemu vprašanju. No, tudi on mi ni dal ne v eni besedi k temu prilike. Med potom na njegov dom spraševal me je le same enostavne zadeve brez posebnega pomena. Vse na njem zazdelo se mi je, kakor da vidim pred seboj človeka iz drugega sveta. Nehote sem se zopet spomnil razgovora med menoj in zdravnikom onega nesrečnega večera v Celju, ko so bili Jančarja pripeljali nezavestnega v Celjsko „Gizela“ bolnico. „Jančar je zgubljen.“ Kadar slana pade na nežno cvetje, zamori mu kal življenja; pod vplivom blagodejnih solčnih žarkov mogoče se mu zbude še enkrat nežne niti življenjske moči ali kar je bilo enkrat strto, uničeno, ne more biti nikdar celo. Tako tudi pri mojem nesrečnem prijatelju. — —

Ostal sem še dva dni po njegovem prihodu doma. Dolžnost moje službe me je klicala nazaj na svoje mesto — in 6. junija odpotoval sem z večerno Krško pošto nazaj v Celje. Ves ta kratek čas uvidel sem, da Jančar želi biti sam s seboj. Zato tudi nisem hotel vanj siliti.

Vražje pečine.

Izvirna povest. Pavljanski.

(Dalje.)

Še tisto noč po razgovoru s primarijem sem bil brzozjavno odpoklican domu v Novo mesto. Naročil sem bil svojemu prijatelju Zakošku, naj mi takoj poroča o stanju nesrečnega Jančarja, kakor hitro kaj natančnejega izve od zdravnika.

V Novomesto došel, zvedel sem na Jančarjevem domu, da so dobili iz Celja brzozjavko, v kateri Jančar kratko sporoča, da pride za nekaj časa domu in naj se mu pripravi njegova soba. Doma so se le-te brzozjavke silno prestrašiti in silili so v mé, da jim razložim, kaj je pravzaprav z Jančarjem. Umevno je, da jim razlogov nisem hotel povedati. Vsem skrbnim poizvedovanjem zlasti od njegove matere sem se na ta način izognil, da sem se oziral na njegovo pred meseci prestano pljučnico, na kateri še ni popolnoma ozdravel in potrebuje v svrhu popolnega ozdravljenja nujno premembe zraka in počitka, kar se da le doma z najboljšim uspehom doseči.

Drugi dan potem mi piše tudi Zakošek: „Dragi prijatelj! Jančar je nevarno krizo srečno

datov v slovenskih rokah. Vseh poslancev Slovanov bo 230, proti 225 Neslovanom in sicer: 205 Nemcev, 16 Italijanov in 4 Rumuni. Volilno pravico ima vsak možki, ki je spolnil 24. leto, je avstrijski državljani in ni sicer izključen od volilne pravice in če stanuje najmanj eno leto v eni in tisti občini. Pravico voljen biti pa ima vsak, kdor je najmanj tri leta avstrijski državljani in ki sicer ni izključen od volilne pravice. Volilni red za državni zbor vsebuje še potrebnejša volilna določila. Od slučaja do slučaja spregovorimo še tudi in kaj več o njem.

Absolutizem na Ogrskem stopa čimdalje odločneje na dan. Fejervari je baje cesarju že predložil razne načrte o stalni ureditvi absolutizma, o nabiranju rekrutov v obliki mobilizacije in preosnovi ministrstva. Veliko uradnikov je izstopilo v obliki upora. Po novih volitvah z dne 1. aprila se poveri vlada le ministrstvu, sestavljenemu na temelju nagodbe iz l. 1867. — Prepovedano je raznašanje (kolportaza) časnikov.

V Tatri ob Karpatih sneži že od zadnje sobote dalje neprenehoma ob hudem mrazu 10° C pod normalo.

V Nemčiji draginja mesa. Z ozirom na veliko draginjo mesa je Saksonska vlada dovolila, da se sme iz Avstrije vsako leto uvažati do 30.000 prašičev.

V Mahanovi (S. Amerika) je silen vihar zrušil celo vas; mnogo oseb je ponesrečenih.

V Stublini (na Srbskem) je zgorelo sedem otrok. Otroci so kakor po navadi tudi tukaj ogenj sami zanetili.

Na Ruskem so te dni v Carskojem Selu aretirali generala Nikolajeva in Jurjeva. Obdolžena sta veleizdajstva.

V Tiflisu požganih je 30 skladišč in neka vas v bližini.

Revolucija na kitajskem cesarskem dvoru. Vesti iz Londona zatrjujejo, da je kitajska cesarica ujetnica revolucionarjev.

Domače novice.

Preselitev „Dolenjca“ na Dolenjsko. Opozarjamo dotične gospode, ki so se doslej za preselitev „Dolenjca“ tako živo zanimali, da se je treba do 7. t. m. definitivno odločiti: za ali proti. — Še enkrat prositi vsakega posebej, tega ne moremo in tudi sploh ne mislimo več. To ob kratkem v vsestransko direktivo in vednost.

Z barvo na dan! „Pridite z barvo na dan!“ tako done kliči od blizu in daleč do sobe uredništva. „Odločite se odločno, in mi vas bomo odločno podpirali.“ — Današnji uvodni članek je posvečen slavljencu Stritarju, zato moramo odložiti naš odgovor na uvod prihodne številke. Ali nekaj že danes lahko povemo, namreč: „Hvala vam, Dolenjci, za podporo v tem zmislu, ali zvesti svojim načelom, da smo Dolenjci politično že dovolj nesrečno pobarvani, odklanjamo odločno vsako tako podporo, ki na-

Kakor sem pozneje zvedel, bila je njegova prva pot s čolnom po Krki do njegovih „vražjih pečin“. Kaj ga je tja vleklo, sem vedel le jaz in on sam. Spominjam se še danes, kako je prišel s tega sprehoda po Krki čudno vznemirjen domu, kjer sem že dobro uro čakal nanj.

„Ali si jo kje videl?“ me vpraša trepetajočim glasom, ko sem mu omenjal, da sem tisto popoldne na Srebrniškem polju, kjer sem raziskaval sledi nekdanjega plavža, oziroma nabiral ostanke po njivah raztresene žlindre in kosov železne rude.

To nenadno vprašanje me je — to moram še danes priznati — do skrajnosti osupnilo.

Ali mu naj povem, da sem „jo“ videl, ob robu gozda, kjer sem ne daleč od nje zasledoval sledi staro-rimske ceste?

Ali naj mu to povem, kakor da se ob sebi razume, da „jo“ poznam, kakor on sam še iz detinskih let, ko smo se šolski paglavci plazili čez mejo grajskega vrta ter dobesedno rečeno pulili pisano perje lepim grajskim pavom, pa smo se, kadar smo „jo“ srečali na cesti skozi našo vas, pred njo poskrili iz strahu, ki nam ga je diktirala naša slaba vest, da smo pravzaprav, kakor smo tudi še mladi, že zreli

sprotuje našim načelom. Da! odklanjamo jo odločno in predno smo zapečateni kot izdajalec svojih, v listu temelječih principov in nazorov, ter se pustimo prodati za Judeževe srebrnike; rajše ustavimo „Dolenjca“ tudi brez take podpore. — Podpiraj nas le, kdor je z nami, kakor smo, — kdor je proti nam, ohrani svoje kronce v žepu — mi vsaj stremimo ohraniti svojo svobodo in politično neodvisnost!

Iz vrst članov novomeškega „Sokola“ se nam piše: „Dolenjskega Sokola“ občni zbor se še sedaj ni vršil, dasiravno je bil že zdavnaj zahtevan od bratov telovadcev in vsled ovadbe od politične oblasti. Vprašamo gospoda starosta Ivan Kraigerja, zakaj tako zavlačuje stvar? Ali res misli društvo, katero je spravljal že ob ves ugled, sedaj, ko se je pojavila v društvu nova struja, katere smoter je v društvo vpeljati sokolski življenj, še tako daleč pripraviti, da bode razpuščeno? Ali gospod starosta s svojim nastopanjem res misli terorizirati člane in ne meneč se za njih zahteve delati, kar se bode njemu ljubilo. Moti se, ako misli, da bomo še v zanaprej tako potrpežljivo čakali na njegovo milost in ako v kratkem ne ugotovi našim zahtevam, našli bomo tudi mi sredstva, s katerimi bomo korenito obračunali.

Več bratov Sokolov.

Dostavek uredništva: Priobčujemo ta dopis s pridržkom, vendar pa z iskreno željo, naj bi se ta zadeva brez vsake nadaljne polemike vsestransko povoljno rešila.

Nesreča in sreča na Krki. K sklepu lista dobimo poročilo o nesreči in sreči na Krki. Radi pomanjkanja prostora o tem le kratko: Vsled silno narasle prestopivše Krke se je odtrgala kopalnica usmiljenih bratov v Kandiji ter s čolnom vred odplavala po Krki. V čolnu sta se nahajali baje 2 osebi, ki sta bili pri delu, da pričvrstita sode spod omenjene barake. K sreči je cel splav trčil ob železni most, ter se ustavil. Ko bi bila voda le nekoliko nižja in bi streha barake ne zadela ob most, ponesrečilo bi se vse skupaj z ljudmi v čolnu vred; malo pod mostom naprej ima namreč Krka vsled 2 bližnjih jezov precej močan padec, in bi veslanje ne koristilo nič. Tako pa je most zabranil vsako hujšo nesrečo.

Čevljarstvo zadrugo ustanavljajo v Novem mestu. Pripravljalni odbor, na čelu gosp. Ciglar, že obstoji in v doglednem času se zadruga definitivno sestavi.

Ponesrečeni župan. Gosp. Štefane, župan z Rateža, se je med vožnjo kot porotnik v Novo mesto ponesrečil na ta način, da je voz zadela ob cestni kamen, ob katerega je on z vso silo priletel ter se zdatno poškodoval na obrazu. Konji so se baje splašili. Vsled poškodbe je bil gosp. Štefane zasedanja kot porotnik oproščen.

K zadnjemu potresu 21. februarja. Potres na večer 21. pr. m. je bil eden najhujših, kolikor se jih v zadnjem času Novo mesto spominja. Čez 10 km na daleč se ni razširil. No-

cvet pristnih tatinskih pobalinov? Ali pa naj mu odgovorim, da te „jo“ sploh ne poznam in pravzaprav ne vem, na katero osebo se nanaša njegovo lakonično vprašanje: „Ali si jo kje videl“.

Ta vprašanja so bliskoma švigala po moji glavi, in še danes si ne vem tolmačiti, zakaj sem mu še krajše, kakor je on vprašal, odgovoril: ne! Glupo in trdno je zazvenela ta kratka beseda, in ko sem jo izustil, prestrašil sem se sam nad njo.

Oblak vznemirjenja in zlovolje je obsenčil njegovo visoko z razbori prepreženo čelo in — obmolnila sva oba h kratu. In v tistem trenutku sem se nehote zopet spomnil mojih besed: „Jančar je zgubljen“. Vsaj zame je bil. —

Od onega večera je preteklo mnogo, mnogo let v daljno večnost. Če se ne motim, to spomlad bo že 14 let od tega. Z Jančarjem se nisva videla več. Spočetka sem mu pisal še parkrat iz Celja ter poizvedoval, kako mu gre, ali razun na prvo pismo nisem dobil nobenega odgovora več od njega.

Zvedel pa sem iz tega njegovega prvega in zadnjega pisma in potem ko sem čez leta zopet prišel po opravkih v Novomesto, čudne, never-

vemu mestu najbližji trgi in mesta ga niso čutili. Prišel je od severovzhoda in se razgubil proti jugozapadu. Sunek je bil vertikalni, t. j. navpičen, „kratek pa kroften“, je nekdo pravil. Na zunaj se je pojavil z navpičnim dvigom zemeljske skorje, v poslopih po več krajih z glasnim pokom. Kakor bomo pozneje skušali dokazati, potres ni bil lokalni, kakor mnogi trdijo, pač pa je imel svoj lokalni značaj. Njemu je sledilo več manjših sunkov še tisto noč oziroma do sobote zjutraj, kar pa se je malokje občutilo.

Pri zadnjem cestnem napadu v Kandiji v roko zabodeni hlapec Janez Bezeg trpi grozne bolečine v bolnici. Najbrže se mu bode morala roka odrezati, če ne bo še kaj hujšega. Neumestno se nam torej zdi, da gotovi gospodje še sedaj vlačijo to zadevo le v prilog pri tem tepežu prizadetemu poslancu po časopisju.

Prevzetje zgradbe nove hranilnice v Kandiji. Hranilnica in posojilnica v Kandiji pusti graditi novo poslopje za svoje urade in v prvem nadstropju tudi za privatna stanovanja. Zgradba bo stala na parceli Clarci v obližju dr. Defranceschijeve vile. Na javni dražbi zadnji pondeljek stavila sta gg. Umek, mizarski in Oliva, zidarski mojster za prevzetje zgradbe najugodnejše pogoje, odpustila sta od prvotne cene 9 1/4% in sprejela oddajo za 43.000 K. Pogodba se po preteku enega tedna definitivno sklene. Poslopje mora biti letos pod streho in izročiti se mora vodstvu hranilnice popolnoma za uporabo gotovo do avgusta 1907. Konkurentov je bilo 7 in 2 celo iz Goriškega. Prvo nadstropje bo imelo dvoje krasnih stanovanj, vsako s kopelno sobo vred.

„Dva nova mostova“. Pod tem naslovom prinaša ljubljansko časopisje menda že v tretjič za nas Dolenjce deloma že prestaro, deloma še prenovno vest o mostovih na Dol. Polju in Vavti Vasi. Prestara je ta vest, ker je predlansko leto poplavljeni most na Dol. Polju že lansko leto narejen in sicer je prispeval k zgradbi knez Auersperg 1000 K, les in vožnjo pa prizadeti interesenti. Most v Vavti Vasi bi bil res skrajno potreben, da se ga Bog usmili in mu vstvari novo truplo in kosti — ali kedaj pride do tega, tega izvirni poročevalec dveh novih mostov ne more še vedeti, — stvar je še res — dobesedno rečeno — v božjih rokah.

Južni orkani in vreme. V soboto je zapadel po mrzli burji sneg, v nedeljo je še tako držal, da se je kakor po cesti lahko hodilo po njem. V ponedeljek je začel dihati jug, v torek je bučal močan široko (južni veter) in v sredo je bil že tako močan, da je spravljal ves sneg iz dolin. Zvečer je začelo liti in po hudem viharju po noči, smo v četrtek jutro vstali — na belo. Sneg je napadal do 10. ure dopoldne. Palo je 15 cm snega, ki pa se je sproti topil.

Krka in potok sta izstopila vsled nagle toplinske izpremembe in tajanja snega iz svojih strug. Po vzhodnji Dolenjski je splošna poplava.

jetne stvari. No, potem sem tudi sam zabredel v burne valove viharnega življenja in opraviti sem imel dovolj sam s svojo usodo.

Šele pred 4. leti sem potovaje čez južne Tirole slučajno zvedel v Tridentu, da je moj nekdanji prijatelj Jančar pri neki turi na tirolskih hribih ponesrečil in kmalu nato se preselil v boljše življenje. Lansko leto prišel sem tudi jaz kot vničeni mornar z razbito ladjo svojega življenja na obrežje domovja — rodne domače hiše. Ko obiščem nekoč tudi Jančarjevo mater, naprosila me je potrta starka, naj bi ob priliki raziskal spise njenega nesrečnega ljubljencea. Ugodil sem tej želji, ker je bilo to tudi moja želja, in moj trud ni bil zastoj. Takoj ko odprem kovček shranjenih spisov in knjig, dobim pri vrhu večji zvezek v roke z napisom: „Vražje pečine ali začetek in konec moje osode“.

S tem zaključuje pisatelj svoj uvod. — Izvirni, vseskozi zanimivi roman o „Vražjih pečinah“ izhajal bode šele v prihodnjih podlistkih, kakor ga je junak povesti sam doživel in opisal.

(Dalje prih.)

Izrael ostane v Egiptu, tako so sklenili na pustno nedeljo v restavraciji pri „Železnem mostu“ v Kandiji zbrani vrli Kandijanci, ki kljub včasih turškim razmeram in slabim časom vendar še zmeraj tako visoko cenijo svojo rodno zemljo, da jo še ne prodajo Novomeščanom, najmanj pa za tako sramotno ceno, kakor se je v zadnjem času o njej mnogo govorilo. — Dasi ravno pustna nedelja ni primeren čas za taka resna vprašanja, vendar toliko nas sili misliti, da sedaj Kandijanci poznajo svoje moč. Da pa mi nismo sovražni ideji poštene in pravične združitve Kandije z Novim mestom, o tem se prepričajte v prihodnjih izvajanjih našega članka „Antipodje na poti preko zelenega morja.“ Ali dokler se razmere ne izpremenijo, ostanemo in vstrajamo pri tem, da ne silimo v obljubljeni deželo, marveč: „Izrael ostane v Egiptu.“

Ploha ne bodo vlekli — so rekli Novomeščanke in Kandijanke in res — ga niso. Kakor v Kandiji gēna. Kušljanova, tako jih je ploha častno rešila v Novem mestu gdēna Mici Premru, ki se je pretečeno nedeljo poročila z gosp. Fr. Ravnikarjem, trgovskim sodnikom iz Ljubljane. Bilo srečno!

Ošpice pojenjujejo. Ošpice so kakor znano v zadnjem času v naših okrajih precej hudo razsajale. Za vse otroke in mladino prizadetih hiš je bil obisk šole prepovedan. Epidemija zdaj ugašuje in če niso med tem, bodo šole gotovo že v kratkem tudi mladini doslej kontumaciranih hiš zopet odprte.

Umrli notar gosp. Gregorčič v Žužemberku je, kakor se nam poroča, grozno trpel, baje vsled raka v ustih (jezik je imel večkrat prerezan). Ranjki je bil zlasti velik zaščitnik in pospešitelj družbe sv. Cirila in Metoda. Vrlemu slovenskemu rodoljubi še enkrat: Lahka ti zemljica!

Začasno vpokojen je iz zdravstvenih ozirrov gosp. France Brvar, rojak Novomeščan, zadnji čas kot davčni kontrolor v Kranjski Gori.

Novi grobovi. Umrli je dne 17. t. m. v Šmarji pri Jelšah v najlepši moški dobi tukajšnji rojak gosp. Alojzij Pintar, zadnji čas trgovec v Šmarji pri Jelšah. Ranjki je bil doma iz povsem Dolenjskem dobro znane Pintarjeve gostilne „pri Lipi“ v Kandiji, vedno radodaren in vzoren narodnjak. Lahka mu zemljica! — Gospa Marija Kenda, žena posestnika in gostilničarja v Kandiji je umrla dne 25. t. m. po dolgi mučni bolezni v 89. letu starosti. Večna ji luč. — V Žužemberku je prominul dne 27. t. m. e. kr. notar Ivan Gregorič. Truplo se je prepeljalo dne 1. marca k večnemu počitku v Litijo. N. v m. p.!

Razne novice.

Žalostni konec e. kr. okrajnega glavarja. Kakor znano je krški okrajni glavar pred 14. dnevi naenkrat neznan kam izginil. Vse iskanje je bilo zaman. Čuden slučaj pa ga je našel pr. pondeljek v mrzlem grobu Save. Pri zgradbi mostu čez Savo padel je nekemu delavcu klobuk v vodo; ko skoči za njim, vtone. Iskaje ponesrečenca so potegnili namesto delavca, — nesrečnega okr. glavarja. Kako je našel ranjki ta žalostni konec, še ni dognano. Pravijo, da je bil ves čas čudno zamišljen, ter si domišljeval, da ga preganjajo. Z njim zgubi Krško vzornega, blagega uradnika. — Lahka mu zemlja!

Zadnji potresi. V Kalabriji je vsled potresa 228 šol zaprtih. V mestu Buenaventura (Amerika) je bil te dni strašanski, 21 sekund trajajoč potres, pri katerem je bilo 2000 oseb ubitih in ranjenih.

Vežev je zadnji čas zopet začel hujše bljuvati. Tudi Mont Pelee na Martinique je zopet v „aktivnosti“ s svojim ognjenim izmečkom. Pri tem se zemlja daleč naokrog po bližnjih otokih še hujše potresa, kakor pri zadnjem izbruhu ognjenika pred 4. leti.

Naša potresna opazovanja. Ne bojte se, danes smo kmalu gotovi z njimi. Iz prvih dni nimamo veselega ničesar poročati. Magnetna igla je postala šele v četrtek okrog opoldne mirneja, drugače pa je bila ves čas preminjajoče manj ali več nemirna. Zlasti v znani Jakšetovi rupi in na Srebrniškem močvirju je kazala v

soboto, nedeljo in torek veliko nemirje. Takisto so tudi naša ostala znamenja kazala vseskozi same potresne in vremenske katastrofe. Da so bila le prerisnična, o tem pričujejo razna naša današnja poročila, zlasti glede potresov v Ameriki. H koncu bodi omenjeno, da je prišel opazovalec v zadnjem času zopet na nov sled posebno zanimivih znamenj nad jezerom vrh Gorjancev. V noči od 1.—2. t. m. od polnoči do 1. ure zj. na močvirnatih tleh občutno nemirje. — Tudi je v kratkem pričakovati zopetni vremenski prevrat.

Ponarejenih 10kronskih zlatov ni v trebanjski občini, kakor se je svojčas poročalo. Dotični lastnik, katerega so svojčas prijeli, je imel v žepu, kjer je imel cekine, tudi živo srebro, ki je seveda razjedlo in spreminjajoče vplivalo na rumeno barvo cekinov. Dotičnik se je peljal k poroki in si je špogal ta precej dragi špas iz neumne vraže, razširjene med dolenski kmeti, da treba ob taki priliki med cekini tudi — živega srebra. — Pamet, pamet!

Perica za fino likanje bi našla v Novem mestu veliko opravila in trajnega zaslužka. Sploh je v Dolenjski metropoli glede peric še slabo skrbljeno.

Čudna uganjka, — kdo jo ugane? Mi Kandijanci nismo karsibodi. Znameniti smo, če smo tudi Antipodi. V sredi med nami živi mož, star 46 let, pa šteje samo 11 rojstnih dni. Čudna uganjka je to, kdor jo ugane, zastoj jo ne bo. Računajte torej, matematikarji, in ugibajte vsi pratikarji, katerega leta, katerega meseca in katerega dne je bil ta čudak rojen!

Velikanski meteor. Ameriške novine pri našajo vest, da je v Hoolbroku (Arizova) padel velikanski meteor na zemljo in sicer stako silo, da je na mestu, kjer je padel, napravil 200 m globoko in 150 m široko jamo.

To in ono.

Janez Bizgec, zgraditelj naših Šmarjeških hotelov.

Čast in slava možu, kakor je Janez Bizgec! Pod solncem je Janezov veliko, le Bizgec je eden. Za 47 in 1/2 milijonov minut naprej je bil porinil na pustni torek uro celega sveta. Celo novomeško Čitalnico je prepeljal v Šmarjeto — naš dolenjski raj, o katerem nehvaležni iz l. 1906 niti pojma nimajo. Iz majnih kosov Čitalnice je prenovil starodavni Florijan Zorkotov in zgradil nov velikanski hotel Jankota Karlovska. Izvrtal zraven prerov, skozi katerega teče nova topliška železnica „Šmarjeta - Novo mesto“. To niso mačkine solze! Kakor on, so tudi njegovi sodniki samo možje svetovne slave leta 2000. Tako n. pr. baron Rensier, grof Mrg, plemič Lessük, markí Aksjov in več drugih, med katerim je seveda zastopano tudi častno število nežnega spola izza leta 2000. Pa koliko slavnostno oblečenega občinstva! Razni narodi v raznih nošah iz vseh delov sveta.

Jojmine! Jaz kot edin filister iz leta 1906 sem kar strmel. Ni čuda! Vse te narode, vse te čudnokrasne noše iz l. 2000. Kje naj bi bil jaz kot starinski filister v Novem mestu kaj takega videl?

Pred 13. leti mi je sicer sirena iz čarovnega gozda Boričevega prorokovala, da na pustni torek l. 2000 še lahko postanem slaven mož — à la Janez Bizgec, če sem pameten dovolj in zamorem ves ta velikanski preobrat šmarjeških Toplic pa novomeške Čitalnice dostojno opisati.

Ej, sirena moja, nikar ne. Na pustni torek pa biti pameten, in na pepelnično sredo pa biti zmožen in kaj tacega opisati. Hvala ti lepa za tvojo prorokovano mi slavo!

Pomisli sama, glej tu sijajno opremljena dvorana, natlačena krasnih mask, odličnega občinstva; eni rajajo spodaj, drugi se vozijo zgoraj po najmodernejem zrakoplavu plemiča Lessük-a, tu zopet bogato obloženi bufé, in oj, tam-le poglej ono-le čarobno orijentalno kavarno. Uf! ta opojen vzduh, ter razkošna oprema preprog, zastorov, pohištva, . . . kje na celem svetu najdeš kaj tacega? Tam gori orkester Bizgecevega dvornega orkestra, tu zopet tamburaši — fantje naši, tu vrvenje, tam šumenje — na, veš, sirena moja, piši, piši o tem sama, če hočeš. Meni je

nemogoče. Sploh sem te že iskal v Šmarjeških toplicah l. 2000, da ti to povem. Pa te ni bilo. Že v jutru sem te našel spremenjeno v čarovno bitje tvojega imena, na in ob tej priliki sem ti vse povedal česar nisem vedel in še tudi danes ne vem. Namreč, kako hvaležni bi morali biti Novomeščani in Šmarječani slavnemu Janezu Bizgecu, kot zgraditelju Šmarjeških hotelov, slavni novomeški Čitalnici in njenemu neumornemu veselilnemu odboru pa kot prireditelju te povsem vzorno dostojne vžitkapolne slavnosti, ki je bila gotovo ena najlepših, kar jih je doslej priredila Čitalnica v Novem mestu. — Ali česar še danes ne vem, to vidim in to bom videl v duhu ves čas svojega življenja namreč krasen spominek postavljen na čast

„Janezu Bizgecu, zgraditelju naših Šmarjeških toplie.

Postavila hvaležna občina

M. M.

Ko je bil župan Miha Pihavnik in občinski sluga Boštjan Kozamernik.“ — Amen.

Mephisto.

Antipodje na poti čez zeleno morje.

Nekaj iz zgodovine Kandije za kratek čas.

(Piše Antipodus.)

I.

Nek stari zgodovinar, ne posebno zanesljiv, pripoveduje, da so že naši stari očaki in očanci sklepali svoje najvažnejše zadružne spremembe le na — pustno nedeljo. Med tem, ko je tedanji mladi svet vganjal svoje burke, kakor jih še dandanes naši stari, zbrali so se v tistih zlatih časih naši očaki in očanci na resen posvèt, če bilo treba preseliti se s preveč narasle zadruga kam v neobljudne kraje, ali pa priklopiti že obstoječim manjšim zadrugam.

Kar so potem na pustno nedeljo sklenili in na pustni torek potrdili, to je držalo kakor pribito in mi še dandanes vsega tega kar verjeti ne moremo. — Ne more se reči, da bi bili Antipodje iz Kandije na pustno nedeljo 20. stoletja kaj manj modri in resni, kakor so bili takrat njihovi stari očaki in očanci in očetovih očetov očetje.

Naši Antipodje so bojevit, mogočen narod, katerega kolena in pokoljenja segajo tjakaj v prazgodovino najmanj do Metuzalemovega devetega kolena in če jih je le-ta imel deset, tedaj celo do 10. njegovega kolena. Bivajo v svoji deželi tamkaj ob desnem bregu zelenega morja — Krka imenovanem. Njihova dežela je velika pa bogata. Njen zadnji zgodovinopisec tam sredi glavnega trga s kraljevega mesta Novomeščanov e pred kratkim sicer naštel le 16 hiš in jim v zobe vrgel, da se prežive večinoma le od kraljevega rodu Novomeščanov. V resnici pa šteje vsa dežela nekaj okrog 80 hiš — pode, kozolce, svinjake in hiše za golobe niti ne štejemo — ima blizo do 900, recimo okroglo do 1000 duš — knofe in razne duše za nočno luč odračunamo — in po celi deželi se cedi med in mleko, tako da se še Novomeščanom cede sline po njem. Zato tudi Novomeščanje presede večji del svojega življenja v hišah bogatih Antipodov, kjer „Bog roko ven moli“ in se med in mleko cedi.

Sedanji Antipodje so morebiti grškega ali celo turškega plemena. Glas gre namreč po deželi, da je bil v Kandiji vtaborjen neki turški paša, ki je bil prvi ustanovitelj te dežele. Temu nasproti seveda resnejši zgodovinarji trde, da Turki sploh niso bili nikdar trajno vtaborjeni pred Novim mestom, ker so vselej, še predno jim bilo ljubo, morali ali odnesti pete iz kraljestva Novomeščanov, ali pa pustiti svoje krvave turške butice. Torej Miha, ne boš kaše pihal!

Tako negotova je še tudi zgodovina imena „Antipodov“. Antipod je grška beseda in pomeni „protinožec“ (Gegenfüßler), torej ljudje, ki bivajo na drugi nam nasprotni strani zemeljske polute. Če se pa stvar ne vzame tako resno, so lahko tudi prebivalci vsake vasi, ki leži nasproti svoji sosedu: Antipodje. In tako bo najbrže tudi z Antipodi v Kandiji.

Iz teh razlogov pa so si tudi glede postanka imena Kandija njeni prebivalci še dandanes v laseh in to celo taki, ki las sploh — nimajo. Kakor že zgoraj rečeno, opirajo se na turškega paša kot ustanovnika dežele, pripisu-

jejo mnogi ime Kandija, v sorodstvo s posestrino „Candija“ (Kandija) ali Kreta tamkaj doli ob Sredozemskem morju. Ta Kandija namreč je bila od l. 1666 res pod turško oblastjo. Dvoje razlogov bi govorilo za resničnost tega sorodstva: Kandija ob zelenem morju imenovanem Krka, in Kandija ob Sredozemskem morju. Namreč — in to je res — veliko na našo Kandijo naslovljenih pisem, potuje — ali kakor pravijo Antipodje sami „vandra“ v Kandijo ob Sredozemskem morju. Drugič pa: kakor prebivalci doli na daljnem jugu vedno silijo in agitirajo posebno od l. 1904, da se priklopijo k Grškemu kraljestvu, tako tudi Antipodje naše Dolenjske Kandije čutijo že delj časa potrebo v sebi, postati „purgarji“ in se kratkomalo združiti s kraljevim rodovom Novomeščanov. Seveda pozna zgodovina, ki vse prevoha in „prešnofa“, tudi še tiste čase, ko je bila ta stvar še ravno nasprotna in so Novomeščanje kraljevega rodu silili semkaj preko zelenega morja, ki se imenuje Krka in so hoteli združujoč se pokrviti in pobratiti s sinovi in hčerami deželno knežjega rodu Antipodov v Kandiji. Z ozirom na pretesno mesto zgodovina namreč govori tako-le;

(Dalje prih.)

Križem Dolenjske.

Ribnica, 493 m nad morjem, svetovnoznana domovina lesotržcev s „süho robo“, precej velik trg sredi ozir. na severozapadni strani Ribniške doline. Tu je bil svojčas sedež plemenitaške rodovine Ribničanov. Posestniki gradu so se imenovali: Lužičani, Turjačani, Ortenburžani, Celjski grofje i. dr. Začasno živeča je še Rudeževa rodovina. Vzhodno nad Ribnico se vpenja dična gora sv. Ane, kjer je bilo nekdanj znamenito Gradišče. Danes šteje trg približno 1100 prebivalcev.

Trebnje, 275 m nad morjem, lična vas ob potoku Temenca, ki spomladi in jeseni preplavlja vso trebanjsko ravan od Ponikev do Višnje gore. Trebanjski grad je bila last l. 1182. izmrlih trebanjskih grofov, in sicer z zadnjim grofom Urhom Trebanjskim, ob jednem oglejski patrijarh. Tu mimo je vodila starorimska cesta Trst-Sisek in je bila baje istetaka svojčas tudi važna rimska utrdba. Večji turški napad l. 1528. Severozapadno od tod je vas Čatež s svojo slovečo božjo potjo na Zaplazu, 544 m nad morjem.

Mokronog, 250 m nad morjem, v prejšnjih stoletjih z močnim obzidjem utrjen. Mokronog se omenja v 10. stoletju prvič v zgodovini. Takrat je bila lastnica gradu koroška kneginja sv. Hema, katero najdemo tudi v Bohinju. Mokronog je Dolenjcem posebno znan po svoji znameniti božji poti „Žalostna gora“.

Bela Cerkev, 194 m nad morjem, priljubljen izlet Novomeščanov, znamenit kraj po svojih prazgodovinskih gradiščih in grobovih, in še bolj po svojih Šmarjških Toplicah s prijetno mlačnim vrelecem. Blizo tu je napravil znani rojak g. Janko Karlovšek moderno urejeno restavracijo in prenočišča z vsemi udobnostmi.

Porotno sodišče v Novem mestu.

Prvo letošnje delovanje porotnega sodišča je bilo na kratek čas t. j. od 26.—28. febr. omejeno. Na zatožni klopi so bili: 1.) Marija Grame, omožena, 30 let stara, pristojna v Pristavo, Sv. Križ pri Kostanjevici, obdolžena detomora. Obtoženka, mati več otrok, je bivala med tem, ko je bil njen mož v Ameriki, pri oženjenemu posestniku Bambiču v Dobravi in z njim imela nezakonskega otroka. V noči 17. januarja pelje svojega zakonskega otroka na potrebo, pri tem pa je dobila spopadke ter na dvorišču porodila dete moškega spola. Obtoženka se zagovarja, da je bilo dete že mrtvo rojeno. Dete je nato povila v kočemajko ter ga nesla v bližnjo senico (skedenj). Čez dve uri je prišla vendar pogledat, kaj je z otrokom. To in pa izpovedba — obeh zdravnikov — da je namreč otrok živ prišel na svet, vničuje njen zagovor in porotniki so jo enoglasno spoznali krivo detomora, storjenega s tem, da je opustila dati živorojenemu otroku zanj neobhodno potrebna življenska sredstva, ter ga pustila brez vsake pomoči v senici končati življenje. Z ozirom na njen res odkritosrčen kes nad storjenim zločinom, jo je porotno sodišče obsodilo le na 18 mesecev težke ječe. Čutimo skoraj v svojo dolžnost tej razsodbi dostaviti, da je z ozirom na vse obstoječe obkolnosti in njeno kesanje celo drž. pravdnika namestnik sam priporočal milostno vporabo zakona in da je sploh ta razsodba pod predsedstvom milohumanega predsednika okrožnega sodišča včinilo pri občinstvu tak vtis človekoljubja, kakor ga že dolgo nismo imeli prilike občutiti v teh resnih prostorih torišča in cilja človeških zmot in krivih potov v nas tudi kot udje te nesrečne človeške družbe.

2.) Alojz Borštinar, 16 let star, iz Tržišča, obsojen hudodelstva nenravnosti. Obravnava tajna. Takisto so bili tudi v terek trije slučaji tajno obravnavani. Dasiravno so po obravnavi razsodbe zopet javne, vendar jih na tem mestu raje ne omenjamo. Pač pa moramo žalostnim srcem vsklikniti: Nesrečna Dolenjska, kam ploveš?

3.) Anton Simončič, 23 let star, iz Lažošča, fara Miklavž na Štajerskem, pekovski pomočnik, kriv hudodelstva goljufige, storjenega s tem, da je pod lažnjivimi zvitimi pretvezami svoji teti Jožefi Slanšek iz Radeške fare v trikratnih slučajih izvabil svoto 790 kron. Nalagal jo je, da namerava začeti v „kompaniji“ svojo lastno pekovsko obrt v Poljčanah, potem mu je umrl ta „kompanjon“, treba ga je bila izplačati, in na vse zadnje je ponudil teti svojo pekarno, češ da njemu ne dajo patenta, ker je še premlad. In šla je res z njim v Poljčane, v Celju pa se je „dragi“ nečak zmislil, da medtem ko vlak stoji, hoče Majdiču moko plačati. Izstopil je, a ker je Simončič predolgo „moko plačeval“, je seveda vlak odšel brez njega. Njegova teta in stric sta iskala na to „nove pekarije“ njunega dragega nečaka v Poljčanah, in ker je tukaj nista našla, tudi po bližnji okolici — ali ni bilo ne pekarije

ne nečaka. Ljubeznivi nečak svoje dejanje priznava in za vso to ljubezen do svoje tete bo sedel 5 let v „extra sobi“, kjer bo imel prilike dovolj premišljati o kaki novi pekariji — na svojo roko seveda.

4.) Jakob Nampl in Matija Rauh iz Črnomeljskega okraja sta obsojena zaradi tatvine 610 kron Bari Stariha iz Sadinje Vasi — in sicer prvi, ki je denar ukral iz zaprtega kovčka, na 5 let, Rauh, ki mu je le „ministriral“, na 1 leto težke ječe. Oba sta še mlada fanta in Nampl izgleda prav tako, kakor da zna kedaj še do lepšega cveta dozoreti.

5.) Razprava Florijan Pešelj, županov namestnik iz Sel pri Ajdovici, obdolžen zlorabe uradne oblasti itd., se na predlog zagovornika g. dr. Žitka preloži zaradi pomanjkanja prič — na prihodnje porotno zasedanje.

Otvoritev hotela.

Podpisani naznanjam slav. občinstvu, da sem s 1. februarjem otvoril

hotel „Pri pošti“ v Novem mestu.

Na razpolago je vedno dosti lepih udobnih sob za prenočevanje po nizki ceni. V restavraciji pa bom točil različna prirodna pristna vina in postrezal z okusnimi gorkimi in mrzlimi jedili.

Obilnega obiska prosi

Josip Köniq.

Priporočam

p. t. občinstvu svojo bogato zalogo vsakovrstnega blaga in sukna za gosposke in kmetske obleke.

Prodajam

blago za obleke tudi na metre.

Izvršujem

po meri po najnovejši modi in najnižji ceni.

Jak. Mikolič, Novomesto.

Jos. Morauc, Novo mesto

Okrajni zastop c. kr. priv. Assicurazioni Generali v Trstu

zavaruje proti ognju, toči, vlomu, neugodam, na življenje itd. itd.

Priporoča svojo bogato zalogo

manufakturnega in modnega blaga

kakor: sukno, loden, peruvijen, toskin i. dr.

Ugodna prilika za ženine in neveste!

Prave ruske galoše.

Najnovejši moški klobuki!

Fino moško perilo, kravate itd.

Nagrobni venci.

Cene nizke, postrežba solidna in točna.

Anton Hočevar

tovarnar usnja ~ Novo mesto

priporoča vsem p. n. trgovcem z usnjem svoj lastni izdelek

domačih podplatov

ter vsake druge vrste usnja.